

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Академії
полковник внутрішньої служби
_____ Олександр ОЛІЙНИК
« ____ » _____ 2021 року

СИЛАБУС

**навчального курсу «Акмеологія»
спеціальність 053 «Психологія»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

Начальник кафедри психології,
кандидат психологічних наук, доцент
_____ Оксана МІРОШНИЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри психології
Протокол № ____ від «__» _____ 2021 р

Кредити та кількість годин: 4 кредити ECTS; години: 16 лекційних, 24 практичних та 80 самостійна робота.

Чернігів – 2021

Анотація курсу

Дисципліна «Акмеологія» є вибірковою дисципліною, яка розроблена кафедрою психології на основі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня відповідно до навчального плану для спеціальності «Психологія» денної форми навчання. Її вивчення передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації, зокрема: опанування системою знань про закономірності процесу професійного становлення особистості, професійної підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців у різних галузях професійної діяльності відповідно до вітчизняних та європейських стандартів.

Мета курсу: засвоєння магістрантами системи акмеологічних знань, формування вмінь, розвиток здатностей вирішувати широкий спектр акмеологічних проблем і завдань в різних галузях професійної діяльності.

Організація навчання

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи акмеології.						
1	Предмет акмеології, її місце в системі наук.	14	2		2	10
2	Етапи становлення акмеології як науки	10	2		2	6
3	Методологічні основи акмеології. Акмеологічні методи і моделі. Акмеологічні технології.	16	2		2	12
	Всього за розділ 1	40	6		6	28
Розділ 2. Прикладна акмеологія						
4	Наукові напрямки прикладної акмеології	10	2		2	6
5	Акмеологічна концепція розвитку професіонала. Стадії професійного розвитку. Акмеограма фахівця.	16	2		4	10
6	Психолого-акмеологічна компетентність фахівця. Акмеологічний супровід становлення професіонала	14	2		4	8
	Всього за розділ 2	40	6		10	24
Розділ 3. Психологія професійної діяльності фахівця						

7	Психологічна структура професійної діяльності.	16	2		4	10
8	Професіоналізація й її стадії. Психологічні особливості розвитку фахівця на різних етапах професійного становлення	10	2		2	6
9	Професіонал як суб'єкт професійної діяльності та професійно-особистісного розвитку. Професійне самовизначення	14	-		2	12
	Всього за розділ 3	40	4	-	8	28
	Всього за семестр	120	16	-	24	80
	Всього годин за курсом	120	16	-	24	80

Завдання практичних занять

Практичні заняття

Готуючись до практичного заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на практичному, оцінюється в 0 балів.

Плани практичних занять

заняття 1. Предмет акмеології, її місце в системі наук.

1. Передумови виникнення акмеології.
2. Етапи становлення акмеології як науки.
3. Поняття акмеології як науки про розвиток зрілих людей.
4. Акме як період активного розвитку та оволодіння повним комплексом соціальних і професійних функцій дорослої людини.
5. Організаційно-методологічний етап створення акмеологічної теорії.
6. Розвиток акмеології як фундаментальної науки про вдосконалення людини та досягнення нею конкретних результатів.

Література : Основна [1-8]; додаткова [1-5, 11, 16, 21, 28].

заняття 2. Етапи становлення акмеології як науки.

1. Загальнонаукові методи, що застосовуються в акмеологічних дослідженнях.
2. Відмінні риси методів акмеологічних досліджень.

3. Характеристика методів інших наук, що застосовуються в акмеологічних дослідженнях.
4. Метод порівняльного аналізу високопродуктивної та малопродуктивної діяльності.
5. Акмеологічний, акмеографічний, акмеоцентричний підходи.
6. Акмеологічні критерії й показники, розробка акмеограм.
7. Системна методологія в побудові акмеологічних описів і моделей. Акмеологічна експертиза.

Література: основна [1-8]; додаткова [1-5, 11, 16, 21, 28, 44-45].

заняття 3. Методологічні основи акмеології. Акмеологічні методи і моделі. Акмеологічні технології.

1. Тенденції до диференціації в акмеології та інтеграція акмеологічного знання.
2. Прикладна акмеологія й її характеристики.
3. Основні напрямки прикладної акмеології й їхні загальні характеристики.
4. Педагогічна акмеологія.
5. Військова акмеологія. Акмеологія діяльності в особливих і екстремальних умовах.
6. Управлінська акмеологія.
7. Медична акмеологія.
8. Юридична акмеологія.

Література : основна [1-8]; додаткова [1-6, 8-9, 13, 15, 19, 23, 25, 27, 30, 32, 34, 36, 45-51].

заняття 4. Наукові напрямки прикладної акмеології Акмеограма фахівця

1. Сутність феномену «акме» у професійному розвитку.
2. Види професійного акме.
3. Критерії професійного акме в співвідношенні з показниками професіоналізму і професійної компетентності.
4. Умови досягнення професійного акме.
5. Професіограма й акмеограма, їх співвідношення.
6. Становлення психолога-професіонала. Професіограма психолога. Акмеограма психолога.
7. Професіоналізм психолога як вченого: характеристики та типологія.

Література : основна [1-8]; додаткова [1-7, 11, 13, 15, 17, 19-20, 22, 24, 28, 31, 33, 37, 45-50].

заняття 5. Акмеологічна концепція розвитку професіонала. Стадії професійного розвитку. Акмеограма фахівця

1. Поняття про психолого-акмеологічний супровід.
2. Складники й основні характеристики супроводу.
3. Технології психологічного супроводу професійного становлення особистості.

4. Критерії та показники ефективного психолого-акмеологічного супроводу становлення професіонала.

Література : основна [1-8]; додаткова [1-7, 10, 17, 20-21, 25, 27, 33, 35, 38, 40, 42, 45-51].

заняття 6. Психолого-акмеологічна компетентність фахівця. Акмеологічний супровід становлення професіонала.

1. Психологічні особливості особистості й діяльності працівників професій типу «людина-людина» (педагогів, медичних працівників, психологів).
2. Психологічні особливості особистості й діяльності працівників сфери мистецтва та телебачення (музикантів, артистів балету, артистів цирку, акторів, ведучих телепрограм, дикторів).
3. Психологічні особливості особистості й діяльності працівників інтелектуальних професій (літераторів, науковців, інженерів, банківських працівників).
4. Психологічні особливості особистості й діяльності працівників професій типу «людина-техніка» (операторів, водіїв, слюсарів, швачок).

Література : основна [1-8]; додаткова [1-7, 10, 17, 20-21, 25, 27, 33, 35, 38, 40, 44-51].

заняття 7. Психологічна структура професійної діяльності.

1. Основні стадії професійного становлення особистості.
2. Взаємодія індивідуального, особистісного і суб'єктно-діяльнісного у професійному розвитку фахівця.
3. Психологічні особливості професійної орієнтації.
4. Характеристика об'єктивних та суб'єктивних факторів вибору професії (мотиви, інтереси, традиції, життєві плани, вплив оточення).
5. Основні види професійного відбору (медичний, освітній, соціальний, психологічний). Професійний психологічний відбір.

Література : основна [1-8], додаткова [7, 11-12, 18, 21, 28, 33, 37-39, 42-43, 45-49].

заняття 8. Професіоналізація й її стадії. Психологічні особливості розвитку фахівця на різних етапах професійного становлення

1. Професійна придатність та планування кар'єри.
2. Операціоналізація поняття професійне самовизначення.
3. Змістовно-процесуальна модель професійного самовизначення.
4. Професійне самовизначення на різних стадіях становлення
5. особистості.

Література : основна [1-8]; додаткова [1-7, 18, 21, 28, 33, 43, 45-51].

заняття 9. Професіонал як суб'єкт професійної діяльності та професійно-особистісного розвитку. Професійне самовизначення.

1. Психологічні особливості професійної підготовки та адаптації до трудової діяльності.
2. Зміст та форми реалізації психологічної підтримки працівника на різних стадіях професійного становлення.
3. Конфлікти професійного самовизначення.
4. Психолого-акмеологічні технології супроводу професійного самовизначення.

Література : основна [1-8]; додаткова [1-7, 18, 21, 28, 33, 43, 45-51].

Завдання для самостійної роботи

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

Тема 1. Предмет акмеології, її місце в системі наук.

1. Здійснити порівняльну характеристику об'єкту і предмету акмеології та інших галузей психологічної науки.
2. Описати актуальні проблеми, які входять до предмету вивчення акмеології.
3. Схематично зобразити зв'язок акмеології з іншими науками та її диференціацію.
4. Виділити головні цілі і завдання акмеології на сучасному етапі її розвитку.
5. Розкрити соціальну сутність акмеології, її функції та роль у системі людинознавства.
6. Підготувати доповідь: "Проблеми акмеології в роботах сучасних дослідників" (на основі аналізу наукових робіт в журналах «Акмеологія» та «Акмеологія в Україні: теорія і практика» за означеними темами).

Тема 2. Методологічні основи акмеології.

1. Виділити відмінні риси методів акмеологічних досліджень. Зробити порівняння з іншими науками.
2. Розкрити особливості акмеологічного знання.
3. Пояснити акмеологічне розуміння категорій «особистість» та «суб'єкт». Зробити порівняння з психологією.
4. Проаналізувати, яким чином в акмеологічних дослідженнях реалізується методологічний принцип «єдність особистості та діяльності» (на конкретних прикладах).
5. Підготувати доповідь: "Акмеологічні ідеї у наукових роботах філософів, психологів, діячів культури" на основі аналізу наукових публікацій (за означеною темою).

Тема 3. Наукові напрямки прикладної акмеології.

1. Порівняти акмеографічний підхід у вивченні і розвитку професіоналізму спеціалістів та керівників з підходом психологічним.
2. Розкрити сутність акмеологічної компетентності керівника.

3. Описати феномен гетерохронності особистісно-професійного розвитку.
4. Показати роль продуктивної Я-концепції в розвитку професіоналізму.

Тема 4. Акмеологічна концепція розвитку професіонала.

1. Підготувати доповідь: Акмеологічні інваріанти професіоналізму в певних видах професійної діяльності (соціального педагога, психолога, вчителя, менеджера, журналіста, науковця, діяча культури та мистецтва тощо).

Тема 5. Професіоналізація й її стадії. Психологічні особливості розвитку фахівця на різних етапах професійного становлення.

1. Проаналізувати дорослість та зрілість як важливу ступінь життєвого циклу людини.
2. Зробити порівняльний аналіз суб'єктної парадигми в психології та акмеології щодо професійно зрілої особистості.
3. Розкрити співвідношення аксіологічного та психологічного підходів до професійно зрілої особистості.
4. Зробити аналіз стратегій психологічного та акмеологічного консультування.

Тема 6. Професіонал як суб'єкт професійної діяльності та професійно-особистісного розвитку. Професійне самовизначення.

1. Підготувати банк методик вивчення особливостей людини як суб'єкта професійної діяльності.
2. Дослідити особливості ціннісних орієнтацій суб'єктів професійної діяльності різних професій та на різних етапах професійного становлення. Здійснити порівняльний аналіз.
3. Психолого-акмеологічна характеристика професійно зрілої особистості. Завдання студентам: описати, опираючись на власні спостереження, узагальнений образ сучасного професіонала – представника соціономічних професій (на вибір студента).

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Практичні Заняття (опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання завдань)
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи акмеології.					
1	Предмет акмеології, її місце в системі наук.	5	1	-	4
2	Етапи становлення	5	1	-	4

	акмеології як науки				
3	Методологічні основи акмеології. Акмеологічні методи і моделі. Акмеологічні технології.	5	1	-	4
Розділ 2. Прикладна акмеологія					
4	Наукові напрямки прикладної акмеології	5	1	-	4
5	Акмеологічна концепція розвитку професіонала. Стадії професійного розвитку. Акмеограма фахівця.	9	1	-	8
6	Психолого-акмеологічна компетентність фахівця. Акмеологічний супровід становлення професіонала	9	1	-	8
Розділ 3. Психологія професійної діяльності фахівця					
7	Психологічна структура професійної діяльності.	9	1	-	8
8	Професіоналізація й її стадії. Психологічні особливості розвитку фахівця на різних етапах професійного становлення	5	1	-	4
9	Професіонал як суб'єкт професійної діяльності та професійно-особистісного розвитку. Професійне самовизначення	4		-	4
Разом		56	8	-	48
Виконання завдань для самостійної роботи		4			
Залік		40			
Всього		100 балів			

За ведення конспекту лекцій нараховується 1 бал за кожен тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 8 балів. Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять

не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на практичних оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та повний конспект практичних питань забезпечують вам 1 бал;
- для того аби отримати ще один бал слід брати участь в опрацюванні всіх питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);
- виступ із доповіддю на питання за планом може принести вам ще один бал за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;
- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловите власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 1 бал.

Таким чином ваша участь в роботі на практичному занятті може принести вам до 4 балів за одне заняття. Пропущене заняття відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом під час відпрацювання.

Самостійна робота оцінюється викладачем з розрахунку 0,5 бала за два повністю висвітлених в конспекті питання з вищенаведеного списку. За виконання завдань для самостійної роботи ви можете отримати до 2,5 бали.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного заліку на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На заліку викладач задає вам 4 питання з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 10 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре

75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до заліку

1. Визначення акмеології як науки. Предмет і завдання акмеології.
2. Понятійний апарат акмеології. Місце акмеології в системі наук.
3. Загальні та конкретні методологічні підходи та принципи в акмеології. Принцип детермінізму розвитку.
4. Визначення та предмет вивчення психології розвитку. Завдання психології розвитку. Основні функції психології розвитку.
5. Розвиток своєрідності дорослої людини. Людина як носій універсальних ресурсів розвитку соціуму.
6. Сутність поняття індивід та його характеристики. Визначення особистості в акмеологічній науці. Акмеологічне розуміння суб'єкта.
7. Відмінні риси методів акмеологічних досліджень, їх характеристика.
8. Сутність акмеологічної діагностики. Діагностичні методи акмеології. Використання методу експерименту в акмеології.
9. Сутність і характеристика періодизації вікового розвитку. Характеристики людини в різні вікові періоди.
10. Дорослість та зрілість як одна з найважливіших ступенів життєвого циклу людини.
11. Визначення поняття «акме». Акме в професійному розвитку людини.
12. Акме в контексті життєвого шляху людини.
13. Акме в особистісному розвитку людини.
14. Акме в контексті індивідуального розвитку людини.
15. Акме в контексті розвитку індивідуальності людини.
16. Акме в груповій професійній діяльності.
17. Акме громадянськості.
18. Акме як феномен розвитку групи, організації, спільності.
19. Акмеологічні методи вимірювання та оцінки особистісного і професійного розвитку людини.
20. Педагогічна акмеологія, її характеристика.
21. Загальне уявлення про управлінську акмеологію.
22. Політична акмеологія: проблеми професіоналізму в політиці.
23. Сутність військової акмеології.
24. Суть інформаційної акмеології.
25. Проблеми етнічної акмеології.
26. Визначення і місце акмеологічних технологій в системі науки і практики. Технології ресурсозбереження.
27. Технології оптимізації емоційної стійкості.
28. Навчальні акмеологічні технології.

29. Акмеологічні технології ігromodelювання.
30. Акмеологічні технології психоконсультування.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна

1. Акмеология : учебник / за ред. А.А.Деркача. Москва: РАГС, 2006. 424 с.
2. Архипова С. П. Основи акмеології: навч. посіб. Черкас. нац. ун-т імені Б.Хмельницького. Черкаси : ЧНУ, 2009. 128 с.
3. Гладкова В. М. Пожарський С. Д. Основи акмеології : підручник / Львів : Новий світ, 2000, 2011. 319 с.
4. Основи акмеології для менеджерів освіти : навч. посіб. / Г. Х. Яворська, О. А. Гладкова, О. А. Горчакова. Київ : Освіта України, 2012. 248 с.
5. Пальчевський С.С. Акмеология : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Кондор, 2008. 398 с.
6. Шевцова О. М. Психологічний супровід професійно-особистісного розвитку вчителя в умовах інноваційної діяльності : наук.-метод. посіб. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. 128 с.

Додаткова література

1. Акмеология – наука ХХІ століття: матеріали ІV міжнародної наук.- практ. конфер., 30 трав. 2014 р., м. Київ / М-во освіти і науки України, Укр. Академ. Акмеол. Наук, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; редкол.: В.О. Огнев'юк, В.М. Антонов, О.А. Дубасенюк та ін. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. 512 с.
2. Акмеология – наука ХХІ століття: матеріали ІІІ міжнародної наук.- практ. конфер. / заг. ред. В. О. Огнев'юка. Київ : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. 230 с.
3. Акмеология – наука ХХІ століття: розвиток професіоналізму: Матеріали Другої міжнародної науково-практичної конференції / наук. редакц. : В.І.Перевозчиков. Київ : КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2008. 496 с.
4. Акмеология в Україні: теорія і практика : збірник наукових

праць / редкол.: Огнев'юк В.О. та ін. Київ., 2013. № 23. 84 с.

5. Акмеологія в Україні: теорія і практика : збірник наукових праць / редкол.: Огнев'юк В.О. та ін. Київ, 2013. № 24. 80 с.

6. Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Хмельницький : ХІСТ Університету «Україна», 2011. 327 с.

7. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания Ленинград. : Изд-во ЛГУ, 1968. 339 с.

8. Антонов В.М. Кібернетична акмеологія і тестологія гармонійної акмеологічної людини: технології, методики колективно-індивідуального комп'ютерного тестування та діагностики : довідник / В.М.Антонов. Кіхв, 2013. 255 с.

9. Антонов В.М. Кібернетична акмеологія: технологія розвитку та удосконалення особи : монографія. Київ: ВПЦ «Київський ун-т», 2011. 290 с.

10. Безносков С. П. Профессиональная деформация личности / С. П. Безносков. СПб. : Речь, 2004. 272 с.

11. Бодалев А.А. Акмеология развития человека: феноменология, закономерности, механизмы *Человек и образование : научный журнал*. Институт пед. образования и образования взрослых РАО. № 3-4, 2007. С. 13-18.

12. Бодалев А.А. Акмеология. Настоящий человек. Каков он и как им становятся. С.-Пб. : Речь, 2010. 224 с.

13. Гладкова В. М. Професійне самовдосконалення менеджерів вищих навчальних закладів: акмеологічні основи : Київ: Освіта України, 2013. 350 с.

14. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : монографія Київ: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. 243 с.

15. Деркач А.А. Акмеология в вопросах и ответах Москва: МПСИ, МОДЭК, 2007. – 248 с.

16. Деркач А.А. Акмеология. Личностное и профессиональное развитие человека в 3-х кн. Москва: Московская типография № 2, 2000. 1468 с.

17. Джанерьян С. Т. Характеристики профессиональной Я-концепции. Личность и бытие : сб. науч. трудов. Краснодар, 2002. С. 59-63.

18. Дубасенюк О.А. Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід: монографія. Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир: ЖДУ ім.І.Франка, 2011. 387 с.

19. Зеер Э. Ф. Кризисы профессионального становления личности. *Психологический журнал*. 1997. Т.18. № 6. С. 35-44.

20. Поясок Т.Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів: монографія / за ред. С.О.Сисоевої. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2009. 348 с.

21. Рибалко Л.С. Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічних аспектів) : монографія. Запоріжжя : ЗДМУ, 2007. 443 с.
22. Сазоненко Г.С. Компетентність у системі неперервної освіти: акмеологічна модель : науково-метод. посібник. Макарів: Софія, 2013. 416 с.
23. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти: навч. посібник / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки, Т. В. Зайчикової. Київ : Міленіум, 2004. 264 с.
24. Ситников А. П. Акмеологический тренинг: Теория. Методика. Психотехнологии : монографія Москва: Технологическая школа бизнеса, 1996. 428 с.
25. Степанова Е.И. Психология взрослых: экспериментальная акмеология [монографія] С.-Пб. : Алетейя, 2000. 288 с.
38. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении Київ. : Вид. центр «Просвіта», 1996. 404 с.
26. Тренинг профессиональной идентичности / авт.-сост. Л. Б. Шнейдер. Москва : Изд-во МПСИ; Воронеж : МОДЭК, 2003. 208 с.
27. Формування акмеологічної компетентності курсантів : навч.-метод. посібник / укладач А.О.Майборода. Черкаси: ФОП Гордієнко Є.І., 2013. 136 с.
28. Шевцова О.М. Професійна Я-концепція фахівця: теоретичний аналіз проблеми категоріального визначення. *Вісник післядипломної освіти*: зб. наук. праць / Ун-т менедж. освіти АПН України, Асоц. безперерв. освіти К. : Геопринт, 2009. С. 310-316.
29. Шевцова О.М. Розвиток професійної Я-концепції вчителів, які працюють в інноваційних освітніх закладах, засобами психологічного тренінгу. *Вісник післядипломної освіти*: зб. наук. праць / Ун-т менедж. освіти АПН України, Асоц. безперерв. освіти дорослих К. : Геопринт, 2009. Ч. 2. С. 334-342.
30. Шевцова О.М. Інноваційна діяльність як чинник особистісно-професійного розвитку вчителів початкової школи *Вісник післядипломної освіти* : зб. наук. праць / Ун-т менедж. освіти НАПН України, Вип. 1 (14), ч. 2010. С.463-472.